

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

LAUSUNTOYHTEENVETO, luonnos

5.5.2025 TEM (osittain co-pilot)

Kuulemiskierros järjestettiin lausuntopalvelu.fi:ssä 26.3–25.4.2025. Selonteon luonnoksesta saatiin 58 vastausta maakuntien liitoilta, kuntasektorilta, ELY-keskuksilta, ministeriöistä sekä järjestöiltä. Selonteko viimeisteltiin lausuntojen pohjalta.

A. Ministeriöt (6)

1. Aluekehittämisen tavoitteet

- Ympäristöministeriö: Nykyinen määritelmä on relevantti, mutta ympäristönäkökulma, kuten luonnon monimuotoisuus, tulisi huomioida paremmin. Kolmoiskriisi (ilmastonmuutos, luontokato, ympäristön saastuminen) ja puhdas siirtymä tulisi sisällyttää tavoitteisiin.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Väestönkehitys eriytyy voimakkaasti, ja koulutuksen eriytyminen tulisi huomioida. Turvallisuus, varautuminen ja julkisen talouden kestävyysvaje tulisi sisällyttää tavoitteisiin. Kulttuuripalveluiden saatavuus ja saavutettavuus ovat tärkeitä.
- Maa- ja metsätalousministeriö: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen painoarvo kasvaa. Maaseutualueiden rooli ja paikkaperustaisuuden edistäminen tulisi huomioida tarkemmin.
- Valtiovarainministeriö: Tavoitteet ja niistä tehdyt johtopäätökset ovat oikeansuuntaisia.
- Liikenne- ja viestintäministeriö: Nykyiset tavoitteet vastaavat aluekehittämisen tarkoitusta ja tarjoavat riittävästi liikkumavaraa toimeenpanon näkökulmasta. Laajemmat muutostrendit, kuten kaupungistuminen ja alueiden eriytyminen, ovat olennaisia huomioitavia tekijöitä aluekehittämisen tavoitteita tarkasteltaessa.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

- Ympäristöministeriö: ELY-keskusten ja tulevien elinvoimakeskusten tehtäviä tulisi arvioida. Työ- ja elinkeinoministeriön rooli aluekehittämisen koordinoijana ja sparraajana on riittävä ja tärkeä. Aluekehittämisen valtioneuvostotasoisuuden vahvistamiseen nykyisestä ei ole syytä pyrkiä. AUNE:n tulee olla yhteistyöfoorumi, ei päätöksentekoeelin.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Korkeakoulut tulisi lisätä keskeisiin toimijoihin. Kuntien rooli elinvoiman ja sivistyspalveluiden tuottamisessa on merkittävä ja tätä tulisi nostaa esiin.
- Maa- ja metsätalousministeriö: Yhteistyön ja resurssien tehokas hyödyntäminen on tärkeää. Kolmannen sektorin merkitys sekä Suomen metsäkeskuksen rooli alueellisena kehittäjänä tulisi nostaa esiin.
- Valtiovarainministeriö: Valtioneuvoston ja alueiden välinen vuoropuhelu on keskeistä, alueiden uudistumisen neuvottelukunnan käsittelyyn olisi vaikuttavampaa tuoda nykyistä vähemmän asioita ja varata enemmän aikaa. Hyvinvointialueiden rooli aluekehittämisessä on tärkeä tunnistaa ja erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden sekä maakuntien liittojen rajapintojen yhteistyötä on tarve tarkastella.
- Liikenne- ja viestintäministeriö: Aluekehittämisen lähtökohtana tulee olla myös jatkossa toimijoiden välinen yhteistyö, kumppanuus ja vuoropuhelu. Aluehallintouudistus ja elinvoimakeskusten rooli on selonteossa tunnistettu ja tulee jatkossa huomioida.
- Puolustusministeriö: Ministeriö pitää tärkeänä, että puolustusministeriö osallistuu aluekehittämiseen liittyvään yhteistyöhön, jotta maanpuolustuksen intressit tulevat huomioon otetuiksi alueiden kehittämisessä.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

- Ympäristöministeriö: Valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen aikajänne on lyhyt, ja pitkäjänteisyyttä tulisi korostaa. Monivuotinen suunnitelma ALKE-keskustelujen järjestämisestä olisi hyödyllinen. Ylimaakunnallisen yhteistyön toimintatapoja ja rakenteita tulisi tarkastella.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Kansallisten painopisteiden tuominen osaksi ohjelmavalmistelua on tärkeää. Globaalin talouden haasteet ja yhteistyön merkitys tulisi huomioida.
- Maa- ja metsätalousministeriö: Kansallisen ja maakunnallisen ohjelmatyön tarkastelu kokonaisuutena on oleellista. Sopimuksellisuutta tulisi tarkastella laajemmin erilaisten alueiden kannalta. Strategisen suunnittelun aikajännettä tulisi pidentää.
- Valtiovarainministeriö: Valtiontalouden näkymät huomioiden on varauduttava siihen, ettei kansallista rahoitusta ole jatkossakaan käytettävissä, ja EU-varojen merkitys on keskeinen. Vaikuttavuuden vahvistamiseksi harkittava, tulisiko alueiden kehittämisessä keskittyä rajatumpaan määrään teemoja ja pyrkiä kasvattamaan aluenäkökulman merkitystä niissä.
- Liikenne- ja viestintäministeriö: Valtioneuvostotasolla on syytä kiinnittää huomiota eri aluekehittämiseen liittyvien ohjelmien yhteensovitukseen. Tällaisia yhteensovitustarpeita löytyy muun muassa liikenteen hallinnonalalta. Yli hallituskausien ulottuva aluekehittämisen näkymä olisi tärkeä ja edellyttäisi parlamentaarista perustaa. Nykyinen ALKE-päätös ei luo merkittäviä uusia mahdollisuuksia aluekehittämistoimiin ilman erillistä aluekehittämiseen osoitettua rahoitusta. Valtioneuvoston sisäistä yhteistyötä tulee kehittää tilannekuvatyössä ja vähentää päällekkäisiä valmisteluja.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Tukimuotojen ja kustannusmallien moninaisuus on haastavaa pienemmille toimijoille. EU:n alue- ja rakennepolitiikkaan kohdistuu uudistuspainetta, ja julkisen talouden kestävyysvaje tulisi huomioida.
- Maa- ja metsätalousministeriö: Uusien kustannusmallien merkitys hallinnollisen taakan keventämisessä on tärkeä.

B. Kunnat, kaupungit, maakuntien liitot ja Kuntaliitto (40)

1. Aluekehittämisen tavoitteet

- Aluekehittämisen tavoitteet ovat pääosin toimivat, mutta toimintaympäristön muutokset, kuten kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus, nuorten syrjäytyminen tulisi huomioida paremmin.
- Tarve tunnistaa alueiden erityispiirteet ja kohdistaa työkalut niiden tukemiseksi. Väestön vähentämisen ja ikääntymisen vaikutukset vaativat konkreettisia toimenpiteitä.
- Alueiden (sekä kaupunki- että maaseutualueet) erilaistuminen sekä sisäisten kehityserojen vähentäminen tulisi sisällyttää selkeämmin tavoitteisiin. Maakuntien ja kaupunkien sisällä on merkittäviä kehityseroja, jotka jäävät huomiotta.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

- Kuntien rooli elinvoiman ja palveluiden järjestämisessä on merkittävä. Maakuntien liittojen rooli aluekehittämisen tavoitteiden määrittelyssä ja toteuttamisessa tulee säilyttää ja tukea. Liittojen rooli on merkityksellinen alueen sisäisen yhteistyön organisoinnissa.
- Erikokoisten kaupunkien ja kaupunkiseutujen rooli tulee tunnistaa entistä vahvemmin, sillä ne ovat merkittäviä kehittämisinvestointien toteuttajia ja resursoijia. Kaupunkilähtöinen malli tukisi paremmin nopeaa päätöksentekoa ja ketteriä kehittämistoimia.
- Valtio-osapuoli näyttäytyy selonteossa toimijana ja alueet kohteena. Käytännön toteuttamisessa tarvitaan tasavertaisuutta, kaksisuuntaisuutta ja vuorovaikutusta sekä tarvittaessa sopimuksellisuutta valtion ja alueiden välillä.
- Aluekehittämisen siirtyminen kohti valtioneuvostotasoisuuden vahvistamista on selvittämisen arvoinen asia.

- Elinvoimakeskusten vastuista aluekehityksessä tulisi poistaa yleiset kirjaukset, jotta vastuujako aluetasolla olisi selkeä. Maakunnan liittojen ja ELY-keskusten välinen yhteistyö toimii monilla alueilla hyvin. ELY-keskuksia ja RR-ELY-keskuksia tulisi käsitellä omana kokonaisuutenaan, eikä maakuntien liittoja käsittelevän kohdan alla.
- Aluekehittämisen toimijoiden listauksesta puuttuvat kehitysyhtiöt, kauppakamarit ja yrittäjäjärjestöt. Kaupunkien moninaisia verkostoja (kuten suurten kaupunkien verkosto, seutukaupunkiverkosto jne.) ei ole tunnistettu toimijoina.
- Hallintoviranomaisen roolia tulisi arvioida.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

- EU-ohjelmakausi eroaa ALKE-päätöksen tai maakuntaohjelman aikataulusta, mutta kansanvaltainen päätöksenteko ei voi olla alisteinen rahoituskaudelle.
- Maakuntien näkökulmasta aluekehittämissäätöksen ja maakuntaohjelmatyön aikataulu kohtaavat käytännössä hyvin.
- ALKE-keskustelut tulee vakiinnuttaa säännöllisesti toistuvaksi ja tavoitteelliseksi toimintamuodoksi. Keskustelut tulisi järjestää säännöllisesti (vähintään joka toinen vuosi) maakuntakohtaisina. Keskustelujen lähtökohtana tulisi olla maakuntaohjelmat ennemmin kuin ALKE-päätös.
- ALKE-keskustelujen lisäksi olisi tarpeellista kehittää kerran vuodessa tapahtuvaa aluekehittämisspäiviä laajemman yhteisen teemakäsittelyn foorumina.
- Kaikkien halukkaiden maakuntien liittojen tulee voida toimia rahoittajina. Koordinaation piirissä olevien maakuntien aito rooli hankkeiden tarkoituksenmukaisuusharkinnassa ja rahoituksen kohdentamisessa ei kuitenkaan ole vähentynyt.
- Alueellisen uudistumisen neuvottelukunnassa AUNessa tulee olla poliittinen puheenjohtajuus (ministeri) ja muutenkin luoda mahdollisuuksia poliittisen tason /parlamentaariselle keskustelulle aluekehittämisestä.
- Suurten kaupunkien itsenäinen kehittäjä- ja rahoittajarooli tulee tunnistaa ja se tulee huomioida erilaisissa ohjelma- ja yhteistyömenettelyissä kuten ALKE-keskusteluissa.
- Sopimuksellisuus vahvistaa alueiden ja keskushallinnon sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Maakunnan liittojen näkemyksen mukaan sopimukset tulee valmistella niin, että liittojen tulee olla mukana valmistelutyössä ja sopimusosapuolina. Sopimuskaupunkien näkemyksen mukaan sopimuksellisuutta ja kumppanuutta valtion ja kaupunkien/kaupunkiseutujen kanssa tulee vahvistaa. Ekosysteemi- ja muut sopimukset ovat keskeisiä välineitä aluekehittämisessä.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

- Kustannusmallien yksinkertaistaminen ei ole onnistunut tavoitteiden mukaisesti.
- Tulevien elinvoimakeskusten ja maakuntien liittojen rahoitustehtävien työnjakoon sekä tukimuotojen päällekkäisyyksien poistamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Toimintaympäristötuki tulisi keskittää maakunnan liitoille. OKM:n toiminta-alaluokituksen käytännön toimeenpano on työläs.
- Valtakunnallisten teemojen rahoitus voi maakunnissa näyttäytyä päällekkäisenä alueellisten hankkeiden kanssa. Tämän välttämiseksi yhteensovittusta ja koordinaatiota tulisi kehittää.

C. ELY-keskukset (5)

1. Aluekehittämisen tavoitteet

- Aluekehittämisen tavoitteet ovat hyvät, mutta niiden suhdetta kaupunki- ja maaseutupolitiikkaan ei ole avattu riittävästi. EU-rahoituksen merkitys korostuu, ja MMM:n maaseudun kehittämisrahoitus tulisi kytkeä kiinteämmin osaksi aluekehittämistä.
- Kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus tulisi huomioida vahvemmin.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

- Aluekehittämisen koordinaatio vaatii vahvempaa sitoutumista eri hallinnonaloilta. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä tulisi huomioida elinvoimakeskusten tarpeet paremmin.
- Aluekehittäjän rooli ei edellytä hankerahoittajan roolia. Rahoitushallinnon keskittäminen tukisi asiantuntijuuden rakentumista ja säästötavoitteita.
- Hallinnollisten muutosten vaikutukset aluekehittämiseen tulisi huomioida paremmin (hyvinvointi-alueiden ja työllisyysalueiden roolin tarkastelu).
- ELY-keskusten ja liittojen tehtävien osittainen päällekkäisyys on kuvattu hyvin. ELY-keskusten ja maakuntien liittojen välisen työnjaon tulisi olla selkeämpi. Yritysten rooli aluekehittämisessä tulisi tunnistaa paremmin. MYR:n roolia tulisi keventää.
- Oman tuotannon hankkeiden minimointi on perusteltua.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

- Aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelman aikajänteen pidentäminen on relevanttia, mutta nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä se saattaa heikentää vaikuttavuutta. EU-ohjelman toteuttamisen jäykkyyttä tulisi vähentää.
- Kansallisten ja EU-ohjelmien rytmien yhteensovittamisen haasteet heijastuvat kehittämistoimien ennakoitavuuteen. Aluekehittämiskeskustelut ovat antoisimpia maakunnittain järjestettyinä.
- Valtakunnallisten teemojen hanketoteuttajien ja kohderyhmien sitoutuminen valtakunnallisiin hankkeisiin ei ole heikompaa kuin alueellisiin hankkeisiin. Hankkeet toteutetaan alueilla, mutta ulottuvat useamman maakunnan alueelle.
- Kansallisen rahoituksen puute ja EAKR-rahojen jakoperusteet tekevät ohjelmallisesta aluekehitystyöstä raskaan.
- Varojen muuttaminen kesken ohjelmakauden on haasteellista. Välittävän viranomaisen toiminnan suunnittelu vaikeutuisi merkittävästi.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

- Tukimuotojen ja kustannusmallien yhdistelmien määrä on suuri, ja niiden hyötyjä ja haittoja tulisi puntaroida.
- Yksinkertaistetut kustannusmallit ovat oikeansuuntainen kehitys, mutta hallinnollinen kuormitus on siirtynyt valmisteluvaiheeseen.
- EAKR-varojen jakautuminen erityistavoitteisiin on haasteellista. Digitaalisen tukimenettelyn prosesseja tulisi automatisoida ja yksinkertaistaa.
- Tarkastelussa on vahva hallintonaikakulma, ja asiakasnäkökulma tulisi huomioida paremmin.

D. Järjestöt (7)

Aluekehittämisen tavoitteet

- **Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL):** Suomi on nykyään tieto- ja palveluyhteiskunta, mikä tulisi huomioida aluekehittämisessä. Ympäristöasioiden merkityksen kasvu, kestävä kasvu, luonnon monimuotoisuus ja saastumisen merkitys tulisi huomioida paremmin.
- **Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK):** Maaseudun roolia ja erilaisia maaseutualueita tulisi kuvata tarkemmin. Paikkaperustainen aluekehittäminen ja maaseudun ja kaupunkien symbioottinen suhde tulisi huomioida.
- **Suomen Kylät ry:** Kylätoiminnalla on erityinen kyky tunnistaa alueellisia vahvuuksia ja tarpeita. Yhteisöllisen varautumisen merkitys tulisi huomioida aluekehittämisen tavoitteissa.
- **Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK):** Osaavan ja sitoutuneen työvoiman merkitystä tulisi korostaa enemmän. Työelämän laaja-alainen yhteistyö on keskeinen keino varmistaa alueen työllisyys ja kilpailukyky.

- **Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto:** Aluekehittämisen suhdetta kaupunki- ja maaseutupolitiikkaan ei ole avattu riittävästi. Erilaiset alueet tulisi tunnistaa paremmin ja huomioida toimenpiteissä.
- **Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö (KULTA):** Kulttuuri- ja luovien alojen merkitys tulisi näkyä huomattavasti painavammin aluekehittämisen tavoitteissa. Kulttuuri on osa kokonaisturvallisuutta. Kulttuuripalvelujen alueellinen saatavuus ja saavutettavuus on uhattuna.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

- **Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL):** Yhteistyö ja informaatio-ohjaus korostuvat. Aluehallinnon uudistuksen vaikutuksia tulee seurata. Seurantakomiteat ja MYRit ovat hyödyllisiä laajapohjaisuuden takia.
- **Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK):** Suomen metsäkeskuksen rooli alueellisena kehittäjänä tulisi tuoda esille.
- **Suomen Kylät ry:** Järjestötyön merkitys ja rooli aluekehittämisessä tulisi tunnistaa paremmin. Konkreettiset toimintamallit järjestöjen ja maakuntaliittojen väliseen vuorovaikutukseen tulisi näkyä selonteossa.
- **Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK):** Maakuntien yhteistyöryhmien toiminta vaihtelee suuresti. Palkansaajajärjestöjen ääntä tulisi kuulla enemmän.
- **Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto:** ELY-keskusten ja maakuntaliittojen yhteistyötä tulisi parantaa. Kansalaistoimijoiden merkitys tulisi tunnistaa paremmin. Leader-ryhmät puuttuvat aluekehittämisen toimijoista.
- **Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö (KULTA):** Kulttuurihallinnon resurssit ovat rajalliset. Taiteen edistämiskeskus ja Kulttuurivirasto tulisi olla keskeisiä yhteistyötoimijoita aluekehittämisessä.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

- **Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL):** Aluekehittämisessä tulisi pyrkiä pitempiin aikatauluihin hallituskaudet ylittävällä yhteistyöllä. SOVA-menettelyä tulisi elvyttää.
- **Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK):** Ei erityisiä huomioita.
- **Suomen Kylät ry:** Sopimuksellisuus aluekehittämisessä tulisi tarkastella laajemmin erilaisten alueiden kannalta.
- **Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK):** ALKE-keskustelujen vaikuttavuutta tulisi parantaa ja alueiden ja kolmannen sektorin painoarvoa vahvistaa. Demokratian ja kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta olisi perusteltua selvittää, miksi vaikuttavuus jää vähäiseksi.
- **Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto:** Maaseutualueiden kehittämistä koskevaa työtä tulisi käsitellä enemmän. Sopimuksellisuutta tulisi tarkastella laajemmin erilaisten alueiden kannalta.
- **Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö (KULTA):** Kulttuuripoliittisen selonteon toimenpiteet olisivat relevantteja aluekehittämisen osalta. Sopimuksellisuuden kehittämistä tulisi tutkia.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

- **Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL):** Tukimenettelyt ovat usein hankalia. Yva-ryhmien perustaminen alueille olisi paikallaan.
- **Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK):** Ei erityisiä huomioita.
- **Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK):** Byrokratiaa tulisi vähentää tuntuvasti. Tietojärjestelmien ongelmat eivät saa haitata hanketoimintaa.
- **Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto:** Tukijärjestelmä on monimutkainen ja sen käyttöönotossa on ollut vakavia haasteita. Kolmannen sektorin toimintamahdollisuudet tulisi huomioida.
- **Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö (KULTA):** EU-rahoituksen jäykkyys on haaste kulttuuri- ja luoville aloille. Kansallisesti tulisi auttaa kulttuuri- ja luovia aloja saamaan EU-rahoitusta.
- **Kuntoutussäätiö:** Hallinnollisen taakan keventäminen ei rahoituksen saajan näkökulmasta ole toteutunut. Lainsäädännössä tulisi kiinnittää enemmän huomiota EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen joustamattomuuteen.